

Od Redakcji

Zegar odlicza ostatnie dni 2020 roku, który przemija w cieniu globalnej pandemii COVID-19 i nerwowych ruchów władz poszukujących środków i sposobów ograniczenia negatywnego, a wielu wypadkach katastroficznego jej wpływu na życie codzienne każdego człowieka, społeczeństwa i państwa. Społeczeństwa i struktury państwowe nie były przygotowane na takie wyzwania, a dla zwykłego człowieka ten stan permanentnego i długotrwałego napięcia zmienił kardynalnie dotychczasowy ustabilizowany tryb funkcjonowania i w dużym stopniu zdeorganizował istniejące więzi społeczne. Problemy dnia powszedniego odsunęły na plan dalszy i w jakimś stopniu zdeformowały dotychczasowy system wartości, wymagały bowiem nowej oceny i spłylenia celów do tych, które mają w pierwszej kolejności znaczenie dla naszej codziennej egzystencji. Zaisntniała sytuacja nie mogła nie wpłynąć na działalność organizacji pozarządowych, w tym również takich, jak Stowarzyszenie Naukowców Polaków Litwy, gdyż musiały się one odnaleźć w nowej rzeczywistości. Jak poradziło sobie Stowarzyszenie w tej trudnej sytuacji? Czy znalazło jakieś nowe formy i sposoby działania? Na te pytania możemy z satysfakcją odpowiedzieć pozytywnie, gdyż wprawdzie aktywność Stowarzyszenie Naukowców Polaków Litwy w niektórych dziedzinach musiała być ograniczona czy też zminimalizowana (co w większości wypadków było skutkiem wprowadzanych przez władze restrykcji), ale dzięki potencjałowi ludzkiemu potrafiło i w tych niełatwych warunkach realizować swoje cele statutowe.

Rok 2020 dla Stowarzyszenie Naukowców Polaków Litwy był ważny z kilku powodów, pierwszy z nich – to zmiana warty we władzach Stowarzyszenia: nowym Prezesem został prof. dr Wojciech Stankiewicz, a skład Zarządu SNPL odnowił się w 50%. Do nowo wybranego Zarządu weszli: dr hab. Alina Grynia, dr Renata Karpicz, dr hab. Jarosław Wołkonowski oraz prof. dr Aleksander Waszkiewicz. Na kolejną kadencję do Zarządu zostali wybrani: doc. dr Barbara Dwilewicz, doc. dr Krystyna Moroz-Łapin, dr Jan Kolenda i dr Mirosław Szejbak. Takie zmiany kadrowe we władzach Stowarzyszenia z jednej strony gwarantują zachowanie ciągłości i stabilności dotychczasowych pozytywnych wzorców działalności SNPL, z drugiej zaś, miejmy nadzieję, zapewnią nowe spojrzenie na wiele spraw rutynowych oraz przyczynią się do realizacji innowacyjnych pomysłów i projektów. Początek nowego etapu działalności Stowarzyszenia (refleksje o poprzednich etapach działalności naszej organizacji są zamieszczone w

Kronice SNPL pt. *30-lecie Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy (SNPL) – refleksje byłych Prezesów*) przypada na niełatwy okres, ale już pierwsze kroki poczynione przez nowe władze SNPL dają nadzieję na to, że będzie ona owocna. W zamieszczonej w tym tomie Kronice SNPL są informacje o walnym zebraniu sprawozdawczo-wyborczym (protokół, sprawozdania), na którym podsumowano nie tylko miniony rok, ale i kadencję, a nawet dwie kadencje poprzedniego składu Zarządu i Prezesa Stowarzyszenia.

Rok 2020 dla nas jest ważny również ze względu na wydanie jubileuszowego tomu 20. „Rocznika SNPL”, który stał się nie tylko poważnym czasopismem naukowym, ale też swoistą wizytówką Stowarzyszenia. Przez sześć ostatnich lat tron zespołu redakcyjnego stanowili: dr Mirosław Szejbak, doc. dr Barbara Dwilewicz, doc. dr Irena Fedorowicz, doc. dr Krysztyna Moroz-Łapin, doc. dr Kinga Geben i mgr (obecnie już dr) Monika Bogdziewicz. W różnych latach w pracach Kolegium Redakcyjnego uczestniczyli lub uczestniczą od niedawna: dr Elżbieta Kuzborska, dr Jolanta Rzegocka, dr Barbara Borowska, mgr Agata Błaszczyk-Sawyer, dr Monika Pokorska-Iwaniuk i dr Jan Kolenda. Dzięki wyłożonej pracy Kolegium Redakcyjnego w tym okresie (lata 2014–2020) „Rocznik SNPL” stał się cenionym pismem naukowym, którego poziom merytoryczny i edytorski nie odbiega od podobnych wydawnictw zagranicznych. Tego wyrazem była parametryzacja „Rocznika SNPL” przez *ICI Journals Master List*. Pierwszą ocenę „Rocznikowi SNPL” przyznano w 2015 r. (za rok 2014) – wskaźnik ICV (Index Copernicus Value) wyniósł wówczas 31,06 pkt. W następnych latach wskaźnik rósł i w latach 2017–2019 utrzymywał się na poziomie ponad 60 pkt.

Jakie były początki „Rocznika SNPL”? Pierwszy tom pisma za lata 2001/2002 został wydany w roku 2002. W jego wydaniu uczestniczyli: Jarosław Wołkonowski, Barbara Dwilewicz, Henryka Ilgiewicz i Galina Kavaliauskienė. W słowie „Od redakcji” w tym tomie czytamy: „Niniejszy pierwszy tom „Rocznika Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy” 2001/2002 zapoczątkuje nowe wydawnictwo naukowe. Pismo jest poświęcone życiu i problemom współczesnych Polaków na Litwie”¹. Choć za minione dwudziestolecie „Rocznik SNPL” znacząco się zmienił, ale od początku w jego strukturze były dwie podstawowe części – część naukowa i

¹ *Od redakcji*, „Rocznik Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy”, tom 1, 2001/2002, Wilno 2002, s. 5.

kronika Stowarzyszenia. Część naukowa tomu 1. „Rocznika” zawierała artykuły powstałe na podstawie referatów wygłoszonych na konferencji naukowej pt. *Język jako podstawa tożsamości*. Autorami artykułów zamieszczonych w tym tomie (kolejność według spisu treści) byli: Jan Sienkiewicz, Irena Mikłaszewicz, Józef Kwiatkowski, Jarosław Wołkonowski, Barbara Dwilewicz, Halina Turkiewicz, Krystyna Symicka, Henryka Ilgiewicz, Czesław Malewski, Józef Szostakowski, Galina Kavaliauskienė, Eugeniusz Wasilewski. We wszystkich kolejnych tomach „Rocznika” większość artykułów naukowych również była powiązana z referatami wygłoszonymi na konferencjach organizowanych przez Stowarzyszenie. Jubileuszowy tom 20. „Rocznika Stowarzyszenie Naukowców Polaków Litwy” jest nie tylko powodem do satysfakcji, ale i cezurą, która stawia przed jego Redaktorem Naczelnym, Kolegium Redakcyjnym i Radą Naukową, a także Zarządem Stowarzyszenia strategiczne pytanie – *Quo vadis?* Nie jest to pytanie retoryczne, gdyż „Rocznik SNPL” może istnieć i na dotychczasowym poziomie, z pewnymi drobnymi zmianami, albo też nowe władze podejmą się trudnego zadania wprowadzenia naszego pisma na listę czasopism punktowanych polskiego Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Druga opcja wymaga ogromnego wysiłku intelektualnego, określonego zabezpieczenia finansowego oraz znalezienia prawdziwych entuzjastów (lobbystów) wśród polskich elit, którzy by wsparli realizację tego celu.

Jubileusze zawsze mają to do siebie, że zachęcają do refleksji i oceny minionych etapów działalności. Na dogłębną fachową i merytoryczną ocenę naszego periodyku musimy jeszcze poczekać, chociaż mamy już pozytywny przykład – prof. Zdzisław Gębołyś przedstawił bibliograficzną analizę treści tomów 1–14 „Rocznika SNPL”². Warto wspomnieć, że Stowarzyszenie (z różnych przyczyn) nie było w stanie wydawać „Rocznika” co roku. Pierwszy tom pisma obejmował lata 2001/2002. Następnie mieliśmy podwójne tomy za lata 2008/2009 (tom 7/8) oraz za lata 2011/2012 (tom 10/11). W roku 2014 postanowiliśmy wydać ostatni podwójny numer, aby numeracja tomów „Rocznika SNPL” zgadzała się z rokiem wydania.

² Zdzisław Gębołyś, *Bibliografia zawartości Rocznika Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy*, „Rocznik Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy”, tom 15, Wilno 2015, s. 207–240.

Od Redakcji



Pomijając w tym tekście fachowe bibliologiczne czy też parametryczne charakterystyki i oceny „Rocznika SNPL”, pragnę jedynie zwrócić uwagę na pewne jego atrybuty oraz merytoryczne innowacje, które zostały wprowadzone w ciągu ostatnich sześciu lat. W końcu 2014 roku zdecydowaliśmy, że „Rocznik” powinien posiadać międzynarodową Radę Naukową, która odtąd jest stale uzupełniana. Od 2015 roku wszystkie artykuły naukowe mają streszczenia w językach angielskim, litewskim i polskim (wcześniej były zamieszczane tylko streszczenia w języku angielskim). Od 2015 roku została znacząco rozbudowana struktura „Rocznika”, a mianowicie, dział naukowy został podzielony na części: „Artykuły naukowe” oraz „Recenzje i opinie”. Została wprowadzona nowa rubryka „Naukowcy z Wileńszczyzny” itd. Od tomu 16. spis treści „Rocznika” jest w językach polskim, angielskim i litewskim. Dążąc do podniesienia poziomu merytorycznego publikowanych w „Roczniku” artykułów naukowych, wprowadziliśmy zasadę poufnego i anonimowego recenzowania (tzw. podwójnie ślepa recenzja) i od tomu 16. zamieszczamy listę recenzentów. Ukierunkowanie działalności Stowarzyszenia w latach 2014–2020 na pracę *stricte* naukową zaowocowało też zwiększeniem się liczby publikacji oraz ich „ciężaru” gatunkowego. Objętość „Roczników SNPL” za lata 2014 i 2015 wynosiła około 350 stron (wcześniej było to 200–250 stron), a od 2016 roku wynosi już ponad 500 stron. Dzięki staraniom Kolegium Redakcyjnego „Rocznika SNPL” we wspomnianym okresie (lata 2014–2019) na stronie internetowej Stowarzyszenia zostały zamieszczone pełne wersje elektroniczne naszego czasopisma³.

Pobieżna analiza wydanych w latach 2014–2019 „Roczników SNPL” pozwala zauważyć ilościowy i jakościowy wzrost publikacji naukowych: w tomie 13/14 mamy 16 artykułów naukowych, których autorami byli m.in. tacy znani naukowcy, jak prof. dr hab. Julian Z. Winnicki czy prof. dr. hab. Zbigniew Kurcz. Pozytywną cechą jest to, że wśród autorów tego tomu byli członkowie naszego Stowarzyszenia: prof. dr hab. Zdzisław Gębołyś, dr hab. Henryka Ilgiewicz, dr Elżbieta Kuzborska, dr Irena Mikołajewicz, dr Krystyna Moroz-Łapin, dr Mirosław Szejbak, prof. dr hab. Romuald Brazis, doc. dr Barbara Dwilewicz, dr Irena Fedorowicz, dr Walentyna Krupowies, dr Katarzyna Miksza, dr Renata Runiewicz-Jasińska. W tomie 15. „Rocznika SNPL” mamy 12 artykułów i kilka recenzji naukowych. Wśród autorów artykułów naukowych można wymienić takich

³ Zob.: Archiwum „Roczników SNPL”, <http://snpl.lt/archiwum.php>.

znanych naukowców, jak: prof. dr hab. Marcelli Kosman, prof. dr hab. Joanna Januszewska-Jurkiewicz, prof. dr hab. Waclaw Stankiewicz oraz naszych członków: prof. dr. Wojciecha Stankiewicza, dr hab. Henrykę Ilgiewicz oraz dr. hab. Zdzisława Gębołysia. Kilka recenzji i tekstów o naukowcach z Wileńszczyzny opracowali członkowie Stowarzyszenia: dr hab. Henryka Ilgiewicz, dr Irena Mikłaszewicz i dr Jolanta Rzegocka. W tomie 16. „Rocznika SNPL” mamy 17 artykułów naukowych, kilka recenzji i tekstów o naukowcach z Wileńszczyzny. Wśród prac zamieszczonych w tym tomie znalazły się bardzo interesujące artykuły wybitnych naukowców, takie jak np.: *Autonomia polska w ZSRR w latach 1925–1935. Aspekt prawny* (prof. dr hab. Mikołaj Iwanow), *Józef Mackiewicz i Michał Römer a sprawa lituanizacji Wileńszczyzny w latach 1939–1940* (dr Rimantas Miknys), *W cieniu historycznych sporów. Przemiany etniczne a problemy realizacji prawodawstwa mniejszościowego na pograniczu czesko-polskim* (dr hab. Krzysztof Nowak), *Czynnik etniczny w procesie koncentracji i rywalizacji politycznej w Europie Środkowej i Wschodniej* (prof. dr hab. Waldemar Paruch), *Między ksenofobią a ksenofilią. Stosunek do mniejszości etnicznych w dziejach Polski* (prof. dr hab. Marcelli Kosman), *Wartości duchowe współczesnej sztuki publicznej w otwartych przestrzeniach miejskich Europy (przykłady: Warszawa, Wiedeń, Berlin, Coventry)* (prof. dr hab. Halina Taborska). Wśród autorów tego tomu mieliśmy też naszych członków: dr hab. Henrykę Ilgiewicz, dr Irenę Fedorowicz, dr Irenę Mikłaszewicz, doc. dr Halinę Turkiewicz, prof. dr. hab. Romualda Brazisa i dr Elżbietę Kuzborską. Najobszerniejszy był tom 17. „Rocznika SNPL”, który liczył 638 stron. Zawierał 20 artykułów i 5 recenzji naukowych oraz trzy teksty o naukowcach z Wileńszczyzny. Wśród autorów tego tomu warto wymienić m.in.: prof. dr. hab. Mikołaja Iwanowa, prof. dr. hab. Zbigniewa Kurcza, dr. hab. Krzysztofa Nowaka, prof. dr. hab. Bożenę Urbanek. Autorami tekstów zamieszczonych w tym tomie było również (jak zawsze) wielu naszych członków: dr hab. Henryka Ilgiewicz, doc. dr Mirosław Dawlewicz, doc. dr Irena Fedorowicz, dr Danuta Kamilewicz-Rucińska, dr Kinga Geben, dr Elżbieta Kuzborska, dr hab. Jarosław Wołkonowski, dr Barbara Borowska, dr Józef Szostakowski, dr Alicja Malewska i prof. dr hab. Romuald Brazis. W tomie 18. „Rocznika SNPL” mieliśmy 19 artykułów naukowych⁴, 4 recenzje naukowe i dwa teksty o naukowcach z Wileńszczyzny.

⁴ Zob.: [Spis treści](#) „Rocznika Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy”, tom 18, Wilno 2018, <http://snpl.lt/rocznikT18.php>.

Wśród autorów tego tomu byli następujący członkowie Stowarzyszenia: dr Barbara Borowska, doc. dr Irena Fedorowicz, doc. dr Kinga Geben, dr Lilianna Narkowicz, doc. dr Mirosław Dawlewicz, dr hab. Henryka Ilgiewicz, dr Alicja Malewska i dr Milena Ingielewicz-Citak. W tomie 19. „Rocznika SNPL”⁵ opublikowaliśmy 15 artykułów naukowych, 4 recenzje i dwa teksty o naukowcach z Wileńszczyzny. Wśród autorów byli też przedstawiciele SNPL: dr hab. Henryka Ilgiewicz, doc. dr Irena Fedorowicz, mgr Tomasz Bożerocki, dr Danuta Kamilewicz-Rucińska, prof. dr Bogusław Grzewishki i dr Małgorzata Stefanowicz.

Realizacja celów „Rocznika SNPL” nie byłaby możliwa bez wielu autorów, którzy zdecydowali się na publikowanie swoich prac w naszym wydawnictwie, wśród nich mieliśmy wielu wybitnych naukowców nie tylko z Litwy czy Polski, lecz też z innych krajów. Jednak trzeba wspomnieć, że jedno nazwisko przewija się w każdym tomie „Rocznika SNPL” – tym najwinniejszym Autorem jest dr hab. **Henryka Ilgiewicz**. Jej i wielu innym Autorom, którzy niejednokrotnie zamieszczali swoje artykuły naukowe lub recenzje w „Roczniku SNPL”, musimy z głęboką wdzięcznością powiedzieć – dziękujemy. Poziom merytoryczny pisma zależy jednak nie tylko od jakości tekstów naukowych, skrupulatnej pracy redaktorów i innych osób współpracujących przy jego wydaniu, lecz w dużym stopniu również od wnikliwej pracy dużego międzynarodowego zespołu Recenzentów. Od kilku lat w „Roczniku SNPL” zamieszczamy nazwiska Recenzentów i w taki sposób składamy Im najserdeczniejsze podziękowania za zaangażowanie i bezinteresowną pomoc.

Szanowny Czytelniku!

Oddajemy w Twoje ręce jubileuszowy tom 20. „Rocznika SNPL”. Planowaliśmy znacznie obszerniejszą jego część naukową, gdyż spodziewaliśmy się dużego napływu tekstów opracowanych po VII Międzynarodowej Interdyscyplinarnej Konferencji Naukowej pt. *Wojna polsko-bolszewicka i jej implikacje dla Europy* (aspekty historyczne, geopolityczne, ekonomiczne i kulturowe), ale ze względu na pandemię konferencja się nie odbyła, a część autorów zrezygnowała z publikacji swoich tekstów w naszym czasopiśmie. Jest to oczywiście duża strata, gdyż tematyka zgłoszonych

⁵ Zob.: [Spis treści „Rocznika Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy”](#), tom 19, Wilno 2019, <http://snpl.lt/rocznikT19.php>.

referatów była bardzo interesująca (patrz projekt programu planowanej na rok 2020 konferencji SNPL, zamieszczony w niniejszym tomie). Jednak wśród kilkunastu artykułów naukowych czytelnik znajdzie wiele interesujących pozycji. Wśród prezentowanych publikacji naukowych mamy zarówno analityczne teksty dotyczące spraw geopolitycznych w Europie, z wyeksponowaniem kwestii mniejszości narodowych (autorstwa Alfonsasa Eidintasa, Tadeusza Gawina, Teresy Gardockiej i Dariusza Jagiełły, Adama Chajewskiego, Jerzego i Sebastiana Juchnowskich, Tadeusza Juchniewicza i Artura Ławniczaka), jak i artykuły poświęcone określonym postaciom, które pozostawiły trwałe ślady w historii Polski, Litwy i innych krajów (autorstwa Ireny Fedorowicz, Henryki Ilgiewicz, Małgorzaty Gumper, Małgorzaty Surmacz, Pawła Fiktusa), czy też roli wychowania patriotycznego (Karolina Walancik-Ryba). Zamieszczone w Kronice materiały pozwolą lepiej zrozumieć nie tylko misję Stowarzyszenia, ale też spojrzeć na naszą organizację i jej członków z innej perspektywy.

Pragniemy serdecznie podziękować władzom Rzeczypospolitej Polskiej, Stowarzyszeniu „Wspólnota Polska”, Fundacji „Pomoc Polakom na Wschodzie” oraz Ambasadzie RP na Litwie wraz z Wydziałem Konsularnym za wsparcie działań Stowarzyszenia. Serdeczne słowa podziękowania kierujemy również do Departamentu ds. Mniejszości Narodowych przy Rządzie Republiki Litewskiej za wsparcie wydania tego jubileuszowego tomu „Rocznika SNPL” i wieloletnią merytoryczną współpracę. Dziękujemy serdecznie Kierownictwu i Pracownikom Domu Kultury Polskiej w Wilnie, którzy zawsze z dużą empatią wspierają działania Stowarzyszenia.

Prof. dr Henryk Malewski